ธรรมนิติ
DHARMNITI
www.dst.co.th
www.dharmniti.co.th

ปัญหาในการจัดทำบัญชี และภาษีอากรของสินค้าคงเหลือ รายงานสินค้า และวัตถุดิบ

- ราคาของสินค้าและวัตถุดิบ
- การตีราคาสินค้าและวัตถุดิบ
- ปัญหาการตรวจนับสินค้าขาด-เกิน
- หลักเกณฑ์การทำลายสินค้าและวัตถุดิบ

ปรับปรุงใหม่
พิมพ์ครั้งที่
10

โดย...สมเดช โรจน์คุรีเสถียร และคณะ (สงวนลิขสิทธิ์)

ธรรมนิติ DHARMNITI www.dst.co.th

วารสาร ธรรมนิติ ฉบับ

เอกสารภาษีอากร

วารสารวิชาการทางกฎหมายบัญชีและภาษีอากรที่มียอดสมาชิกสูงสุด TAX MAGAZINE

ท่านสามารถเสริมสร้างความรู้ความชำนาญในด้านกฎหมาย บัญชี และภาษีอากรได้จาก สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เรามอบให้ดังนี้

1. รับหนังสือธรรมนิติ ฉบับ **เอกสารภาษีอากร** ปีละ 12 เล่ม
2. รับหนังสือ ประมวลรัษฎากร ฉบับสมบูรณ์ ปีละ 1 เล่ม
3. รับส่วนลดในการเข้าร่วมฝึกอบรมและสัมมนา
4. รับส่วนลดในการซื้อผลิตภัณฑ์หนังสือ
5. มีสิทธิเข้าสัมมนาพิเศษปีละ 1 ครั้ง (ตามเงื่อนไขของบริษัทฯ)
6. ลงประกาศรับสมัครงานฟรี นาน 6 เดือน (ไม่จำกัดตำแหน่ง) ที่ www.jobdst.com

สมัครสมาชิกผ่าน ID LINE

@ocs8715

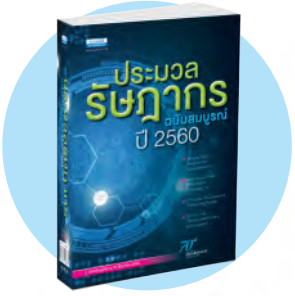

- กฎหมายบัญชี
- บัญชีภาษีอากร
- การบัญชีธุรกิจ
- ภาษีสรรพากร
- การวางแผนภาษีสำหรับการประกอบธุรกิจ
- การบริหารธุรกิจ
- ข่าวเศรษฐกิจการพาณิชย์
- มติ ครม.
- คำพิพากษาศาลฎีกาและหมายเหตุ
- ตอบข้อหารือกรมสรรพากร
- ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง

ขอเรียนเชิญนักบัญชี เจ้าของกิจการ ผู้บริหาร นักธุรกิจ ผู้ลงทุน สมัครสมาชิกหนังสือ **เอกสารภาษีอากร** เพื่อท่านจะได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีของธุรกิจ กฎหมายบัญชีและภาษีอากร ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบัน

สมัครสมาชิกออนไลน์

สนใจสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

โทรศัพท์ (02) 555-0906-9 / E-mail : member@dharmniti.co.th

Download ใบสมัครหรือสมัคร Online ที่ www.dst.co.th

ปัญหาในการจัดทำบัญชี และภาษีอากรของสินค้าคงเหลือ รายงานสินค้าและวัตถุดิบ

ปัญหาในการจัดทำบัญชีและภาษีอากร ของสินค้าคงเหลือ รายงานสินค้าและวัตถุดิบ

พิมพ์ครั้งที่ 10 พฤษภาคม 2557

โดย สมเดช โรจน์คุรีเสถียร และคณะ

ได้รับอนุญาตจัดพิมพ์จากเจ้าของลิขสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมายลงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
(ห้ามคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้โดยไม่ได้รับอนุญาต มิฉะนั้นจะถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย)

เจ้าของ : บริษัท ธรรมนิติ เพรส จำกัด **ที่ปรึกษา :** ดุลยทัศน์ พืชมงคล, อโณทัย ฉอ้อนพจน์
กองบรรณาธิการ : ทิพสุคนธ์ วงษ์เมือง **พิสูจน์อักษร :** ประนอม เพ็ชรสมัย
กราฟิกดีไซน์ : ปิติพัฒน์ อรุณวรวิวัฒน์ **คอมพิวเตอร์กราฟิก :** ประนอม เพ็ชรสมัย

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data
สมเดช โรจน์คุรีเสถียร.
ปัญหาในการจัดทำบัญชีและภาษีอากรของสินค้าคงเหลือ รายงานสินค้าและวัตถุดิบ.--
พิมพ์ครั้งที่ 10.-- กรุงเทพฯ : ธรรมนิติ เพรส, 2557. 348 หน้า.
1. ภาษีมูลค่าเพิ่ม I. ชื่อเรื่อง.
336.271
ISBN 978-616-302-055-0

สนใจเสนอผลงานเขียนเพื่อตีพิมพ์กับธรรมนิติ ติดต่อคุณลำปาง (081) 359-5041
บุคคลหรือองค์กรใดสนใจสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมาก ติดต่อคุณวีรเทพ (089) 415-8502

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย
บริษัท ธรรมนิติ เพรส จำกัด
เลขที่ 267 ถนนประชาราษฎร์ สาย 1 แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800
ติดต่อคุณลำปาง คุณวีรเทพ คุณกฤษฎา โทรศัพท์ (02) 555-0711-715 โทรสาร (02) 556-1822

คำนำ

บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ประกอบกิจการขายสินค้า ไม่ว่าจะเป็นกิจการซื้อมาขายไปหรือกิจการอุตสาหกรรมที่แปรสภาพวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป กิจการที่มีการขายสินค้ามักจะมีสินค้าคงเหลืออยู่ภายในกิจการไม่มากก็น้อย ซึ่งประมวลรัษฎากรและมาตรฐานการบัญชีกำหนดให้ทำรายงานสินค้าและวัตถุดิบหรือบัญชีสินค้า ในทางปฏิบัติมักจะเรียกว่า สต็อกการ์ด ปัญหาในการบริหาร การจัดการเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือยังเป็นปัญหาแทบทุกธุรกิจ ตั้งแต่รับมา จ่ายไป หรือนำสินค้าไปส่งเสริมการขาย ตลอดรวมถึงการตรวจนับสินค้าคงเหลือ การตีราคา การจำหน่าย หรือการทำลายสินค้าและวัตถุดิบ มีความแตกต่างทั้งหลักการบัญชีกับภาษีอากรที่นักบัญชีจะต้องให้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ และมักจะเป็นข้อผิดพลาดที่ทำให้กิจการถูกประเมินเสียเบี้ยปรับและเงินเพิ่มอยู่เป็นประจำ

หนังสือ **ปัญหาในการจัดทำบัญชีและภาษีอากรของสินค้าคงเหลือ รายงานสินค้าและวัตถุดิบ** ได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ 10 ได้มีการปรับปรุงและ Update กฎหมายภาษีอากรและมาตรฐานการบัญชีใหม่ล่าสุด เพื่อแนวปฏิบัติให้ถูกต้องเป็นไปตามที่ภาษีอากรและมาตรฐานการบัญชีได้กำหนดไว้ หนังสือเล่มนี้จะเป็นแนวทางให้นักบัญชี ผู้บริหาร พนักงานคลังสินค้าได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ครบถ้วน

สมเดช โรจน์คุรีเสถียร และคณะ

พฤษภาคม 2557

Contents

Section 1 ระบบบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ 11

- ❖ ประเภทของสินค้าคงเหลือ 12
- ❖ ระบบบัญชีของสินค้าคงเหลือ 13
- ❖ การบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง 14
- ❖ การบันทึกบัญชีสินค้าเมื่อสิ้นงวด 20
- ❖ สมุดบัญชีเกี่ยวกับสินค้า 30
- ❖ ปัญหากรรมสิทธิ์ของสินค้าคงเหลือ 32
- ❖ ผลกระทบต่อการคำนวณมูลค่าของสินค้าคงเหลือผิดพลาด 34
- ❖ เอกสารในระบบสินค้าคงเหลือ 35
- ❖ ปัญหาระหว่างการขายสินค้ากับการให้บริการ 42
- ❖ ธุรกิจขายสินค้า 42
- ❖ การขายสินค้าผ่านตัวแทน 64
- ❖ การคำนวณรายได้และรายจ่ายของกิจการฝากขายสินค้า 80

Section 2 ราคาของสินค้าคงเหลือ 81

- ❖ ราคาต้นทุน 81
- ❖ มูลค่าสุทธิที่จะได้รับ 82
- ❖ ราคาสินค้าคงเหลือตามประมวลรัษฎากร 82
- ❖ ต้นทุนการผลิตสินค้า 82
- ❖ ต้นทุนผลิตภัณฑ์ 83
- ❖ วงจรการบันทึกบัญชี 84
- ❖ ขบวนการบันทึกบัญชี 84
- ❖ ระบบบัญชีอุตสาหกรรม 86
- ❖ งบต้นทุนผลิต 91
- ❖ งบกำไรขาดทุน 95
- ❖ งบแสดงฐานะการเงิน 96

❖ สินค้าคงเหลือธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ 97
❖ ต้นทุนของอาคารชุด 98

Section 3 การตีราคาสินค้าคงเหลือ 101

❖ การตีราคาสินค้าคงเหลือด้วยราคาทุน 102
❖ วิธีเข้าก่อน-ออกก่อน 102
❖ วิธีเข้าหลัง-ออกก่อน 105
❖ วิธีถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก 108
❖ วิธีเฉพาะเจาะจง 109
❖ วิธีสินค้าจำนวนฐาน 110
❖ วิธีราคาซื้อครั้งหลังสุด 111
❖ วิธีถัวเฉลี่ยอย่างง่าย 112
❖ วิธีถัวเฉลี่ยแบบเคลื่อนที่ 113
❖ วิธีเข้าหลัง-ออกก่อนรวมสินค้าเป็นกลุ่ม 115
❖ วิธี Dollar-Value LIFO 116
❖ วิธี Retail Inventory 117
❖ เปรียบเทียบการคำนวณการตีราคาสินค้าคงเหลือวิธี FIFO, LIFO และ Weighted-Average 118

Section 4 การตีราคาสินค้าด้วยราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับที่ต่ำกว่า 121

❖ มูลค่าสุทธิที่จะได้รับ 121
❖ การเปรียบเทียบระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าแต่ละรายการ 122
❖ การเปรียบเทียบระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าแต่ละพวก 122
❖ การเปรียบเทียบระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับของสินค้าด้วยยอดรวม 123
❖ การเปรียบเทียบการตีราคาสินค้าคงเหลือระหว่างราคาทุนกับมูลค่าสุทธิที่จะได้รับ 124
❖ ปัญหาในการตีราคาสินค้าคงเหลือ 125

Contents

❖ การตีราคาสินค้าเป็นเงินตราต่างประเทศ 134

❖ ปัญหาการใช้อัตราแลกเปลี่ยน 136

Section 5 การจัดทำรายงาน การตรวจนับ และการทำลายสินค้าและวัตถุดิบ 149

❖ การจัดทำรายงานสินค้าและวัตถุดิบ 149

❖ จัดทำรายงานเป็นรายสถานประกอบการ 150

❖ รายการและข้อความอย่างน้อยตามกฎหมายกำหนด 153

❖ รายงานการจ่ายอะไหล่โดยไม่คิดมูลค่า 156

❖ การแยกรายงานสินค้าและวัตถุดิบ 160

❖ การจัดทำรายงานของหน่วยขายหรือร้านค้าย่อย 160

❖ รายการในรายงานสินค้าและวัตถุดิบ 160

❖ การลงรายการในรายงานสินค้าและวัตถุดิบ 161

❖ ความหมายของมาตรฐานซอฟต์แวร์ชนิด ก. ชนิด ข. ชนิด ค. หรือชนิด ง. 163

❖ ตัวอย่างการจัดทำรายงานสินค้าและวัตถุดิบ 164

❖ ตัวอย่างการจัดทำรายงานการจ่ายอะไหล่โดยไม่คิดมูลค่า 167

❖ การเก็บรักษารายงานสินค้าและวัตถุดิบ 168

❖ การจัดทำรายงานแตกต่างไปจากรายงานสินค้าและวัตถุดิบ 171

❖ หลักเกณฑ์การขายทอดตลาดและการค้าของเก่า 171

❖ การอนุญาตให้ขายทอดตลาดและค้าของเก่า 172

❖ การตรวจการขายทอดตลาดและค้าของเก่า 173

❖ การสั่งไม่ออกใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตและการอุทธรณ์ 180

❖ เขตปลอดอากร 180

❖ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย 181

❖ เขตอุตสาหกรรมส่งออกพิเศษ 182

❖ สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการ 183

❖ การบริการเบ็ดเสร็จครบวงจร 195

- ❖ บัญชีรับและจำหน่ายไม้แปรรูป 195
- ❖ การประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงของสถานบริการ 210
- ❖ การจัดทำรายงานและใบกำกับภาษีของกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิง 212
- ❖ ผู้ประกอบการจดทะเบียนซึ่งขายสินค้าให้แก่หน่วยงาน 219
- ❖ บัญชีพิเศษผู้ผลิตหรือผู้รับจ้างผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี 224
- ❖ บัญชีการขายเพชร พลอย 226
- ❖ การจัดทำบัญชีสินค้าตามพระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 231
- ❖ การทำลายสินค้าและวัตถุดิบ 232
- ❖ แนวปฏิบัติทางบัญชีเมื่อมีการทำลายสินค้า 240
- ❖ แนวปฏิบัติกรณีสินค้าเสียหายและสูญหาย 248
- ❖ ปัญหาของสินค้าขาดหรือเกินจากรายงานสินค้าและวัตถุดิบ 250

Section 6 การนำสินค้าไปส่งเสริมการขาย 257

- ❖ การให้ส่วนลดและการออกใบลดหนี้ 258
- ❖ ปัญหาในการให้ส่วนลด 265
- ❖ แนวปฏิบัติการให้ส่วนลด 266
- ❖ ของแถม 273
- ❖ ของแจกหรือของตัวอย่าง 276
- ❖ ชิงโชคหรือจับฉลาก 280
- ❖ ส่งสินค้าให้ลูกค้าทดลองใช้ก่อนซื้อ 282
- ❖ กรณีไม่ได้ขายสินค้า แต่กฎหมายถือเป็นการขาย 283
- ❖ การบริการขนส่ง 287
- ❖ กรณีที่ไม่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย 291
- ❖ ปัญหาของค่าขนส่งและการบันทึกบัญชี 292

Section 7 การบริหารสินค้าคงเหลือ 297

- ❖ การจัดซื้อสินค้า 297

Contents

❖ วัตถุประสงค์ของการจัดซื้อ 298

❖ เป้าหมายและนโยบายในการบริหารจัดซื้อ 298

❖ หน้าที่ของการจัดซื้อ 299

❖ กระบวนการซื้อ 304

❖ การบริหารสินค้าคงเหลือ 305

❖ การวิเคราะห์สินค้าคงเหลือระบบ ABC 312

❖ ตัวอย่างการจัดกลุ่มสินค้าในระบบ ABC 314

❖ การตรวจและการควบคุมสินค้าคงเหลือด้านบัญชี 316

❖ การบริหารคลังสินค้า 319

ภาคผนวก

❖ **ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 89)** 322

เรื่อง กำหนดแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการจัดทำรายงาน การลงรายการในรายงาน การเก็บใบกำกับภาษีและเอกสารหลักฐานอื่น ที่ใช้ประกอบการลงรายงานภาษีซื้อตามมาตรา 87 และมาตรา 87/3 วรรคสอง แห่งประมวลรัษฎากร

❖ **ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 104)** 337

เรื่อง กำหนดให้ผู้ประกอบการจดทะเบียนจัดทำรายงานแตกต่างไปจาก รายงานตามมาตรา 87 แห่งประมวลรัษฎากร

❖ **คำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.79/2541** 341

เรื่อง แนวทางปฏิบัติ กรณีการทำลายของเสีย สินค้าที่เสื่อมคุณภาพ สินค้าที่มีตำหนิ สินค้าที่หมดสมัยนิยม สินค้าที่หมดอายุและเศษซาก

❖ **ประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 161)** 343

เรื่อง กำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและมิได้เป็น ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่มจัดทำบัญชีหรือรายงานแสดงรายได้ และรายจ่าย

Section 1

ระบบบัญชีเกี่ยวกับสินค้าคงเหลือ

ในการดำเนินงานธุรกิจที่มีการขายสินค้าหรือบริการไม่ว่าจะเป็นกิจการที่ซื้อมาขายไป หรือกิจการที่ผลิตสินค้าออกมาขาย ซึ่งมักจะมีสินค้าอยู่ในครอบครองเพื่อประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจซึ่งจะต้องมีสินค้าเพื่อให้เพียงพอต่อการให้บริการแก่ลูกค้า และความต้องการของตลาด กิจการที่ซื้อสินค้ามาเพื่อขายนั้น สินค้าคงเหลือของกิจการเมื่อสิ้นงวดบัญชีจะได้แก่สินค้าสำเร็จรูป (Finished Goods) และในกิจการอุตสาหกรรมที่นำวัตถุดิบมาแปรเปลี่ยนสภาพเป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อนำไปจัดจำหน่ายต่ออีกทีหนึ่ง สินค้าที่เหลือเมื่อสิ้นงวดบัญชีของกิจการอุตสาหกรรมก็คือ วัตถุดิบ (Raw Material) งานระหว่างทำ (Work in Process) สินค้าสำเร็จรูป (Finished Goods) และวัสดุโรงงาน (Factory Supplies) ดังนั้นไม่ว่ากิจการจะดำเนินธุรกิจประเภทใดก็ตามสินค้าคงเหลือปลายงวดจะแสดงในงบแสดงฐานะการเงินด้านสินทรัพย์หมุนเวียน

เราทราบกันดีอยู่แล้วว่า สินค้าคงเหลือ มีบทบาทสำคัญเป็นตัวกำหนดผลกำไรขาดทุนของกิจการได้ เช่น ถ้าสินค้าคงเหลือตีราคาสูง จะมีผลทำให้กำไรสุทธิของกิจการสูงไป การพิจารณาว่าธุรกิจจะเลือกการตีราคาสินค้าคงเหลือวิธีหนึ่งวิธีใดจะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ประกอบกับการบันทึกรายการทางบัญชีให้สอดคล้องกันด้วย โดยสรุปความหมายของสินค้าคงเหลือตามหลักการบัญชีดังนี้

สินค้าคงเหลือ (Inventory) หมายถึง สินทรัพย์ที่มีตัวตนที่มีไว้เพื่อขายตามลักษณะการประกอบธุรกิจปกติของกิจการ หรืออยู่ในระหว่างกระบวนการผลิตเพื่อแปรสภาพเป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อขาย หรืออยู่ในรูปของวัตถุดิบหรือวัสดุที่มีไว้เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการเพื่อขาย

กล่าวโดยสรุป คือ

1. เป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าสำเร็จรูป
2. เป็นวัตถุดิบอื่น ชิ้นส่วนที่ต้องสั่งซื้อจากแหล่งอื่นเข้ามาผลิต
3. เป็นวัตถุดิบที่อยู่ในช่วงงานระหว่างทำ
4. เป็นสินค้าสำเร็จรูป
5. เป็นวัสดุสิ้นเปลืองที่ใช้ในการผลิต

สินค้าคงเหลือตามความหมายของภาษีอากรตามมาตรา 77/1 (9) ได้ให้คำจำกัดความดังต่อไปนี้

"สินค้าคงเหลือ" หมายความว่า ทรัพย์สินที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างที่อาจมีราคาและถือเอาได้ไม่ว่าจะมีไว้เพื่อขาย เพื่อใช้ หรือเพื่อการใดๆ และให้หมายความรวมถึงสิ่งของทุกชนิดที่นำเข้า

กล่าวโดยสรุปคือ

1. เป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง
2. อาจมีราคาและถือเอาได้
3. มีไว้เพื่อขาย เพื่อใช้ หรือเพื่อการใดๆ
4. สิ่งของทุกชนิดที่นำเข้า

ประเภทของสินค้าคงเหลือ (Classifications of Inventory)

สินค้าคงเหลือของธุรกิจที่ดำเนินกิจการทางการค้าและมีสินค้าคงเหลือของกิจการไม่ว่าจะเป็นการซื้อมาแล้วขายออกไปโดยไม่มีการแปรสภาพ หรือจะผลิตวัตถุดิบออกมาเป็นสินค้าสำเร็จรูปออกมาขายก็ตาม สินค้าคงเหลือจะเกิดขึ้นกับธุรกิจซึ่งแบ่งสินค้าคงเหลือออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. กิจการขายสินค้าหรือซื้อมาขายไป (Merchandising Firm)

ธุรกิจที่ซื้อสินค้าที่พร้อมที่จะขายหรือส่งมอบให้กับลูกค้าโดยไม่มีการนำไปเปลี่ยนแปรสภาพโดยซื้อมาอย่างไรก็ขายออกไปตามสภาพนั้นเป็นธุรกิจขายสินค้า (Trading Concern)

2. กิจการอุตสาหกรรม (Manufacturing Firm)

กิจการที่นำวัตถุดิบมาผลิตหรือแปรสภาพเป็นสินค้าสำเร็จรูปจะมีสินค้าคงเหลือของกิจการอยู่ 3 ประเภทด้วยกัน คือ วัตถุดิบ งานระหว่างทำ และสินค้าสำเร็จรูป นอกจากนี้แล้วยังอาจจะมีวัสดุสิ้นเปลืองที่เกิดจากการผลิต แต่ยังใช้ไม่หมดเป็นสินค้าของเหลือของกิจการอุตสาหกรรมด้วย

ดังนั้นสินค้าคงเหลือของกิจการจะประกอบไปด้วย

1. วัตถุดิบ (Raw Material) หมายถึง สิ่งของที่กิจการได้ซื้อหรือได้มาเพื่อใช้ในการผลิตของกิจการอุตสาหกรรมโดยเป็นส่วนผสมหรือส่วนประกอบที่สำคัญในการทำหรือผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งวัตถุดิบ

ถือเป็นส่วนสำคัญในการผลิตที่จะขาดไม่ได้ มิฉะนั้นแล้วสินค้าที่ผลิตออกมาจำหน่ายจะไม่สมบูรณ์ถูกต้องตรงตามความต้องการในการผลิต ซึ่งเรามักจะเรียกว่า **"วัตถุดิบทางตรง (Direct Material)"**

2. วัสดุโรงงาน (Factory Supplies) หมายถึง สิ่งของที่กิจการอุตสาหกรรมนำไปเป็นส่วนประกอบในการผลิต ซึ่งวัสดุโรงงานมักจะเป็นวัสดุใช้สิ้นเปลืองซึ่งจะถูกนำไปใช้ในการผลิตจำนวนเล็กน้อยไม่มากนักในการผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งอาจจะเป็นส่วนผสมหรือส่วนประกอบในการผลิต ดังนี้วัสดุโรงงานหรือวัสดุสิ้นเปลืองในการผลิตตามหลักการบัญชีจึงเรียกว่า **"วัตถุดิบทางอ้อม (Indirect Material)"** โดยจะถือเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตอย่างหนึ่งในการผลิตที่ไม่ใช่วัตถุดิบทางตรง

3. งานระหว่างทำหรือสินค้าระหว่างผลิต (Work in Process or Goods in Progress) หมายถึง สิ่งของหรือสินค้าที่อยู่ในระหว่างการผลิตยังผลิตไม่เสร็จสมบูรณ์ หรือของที่ทำหรือผลิตสำเร็จบางส่วน และต้องทำหรือผลิตเพิ่มเติมก่อนจึงจะขายได้ งานระหว่างทำจะประกอบด้วยส่วนวัตถุดิบทางตรง (Direct Material) ค่าแรงงานทางตรง (Direct Labor) และค่าใช้จ่ายในการผลิต (Factory Overhead)

4. สินค้าสำเร็จรูป (Finished Goods) หมายถึง วัตถุดิบที่ถูกนำมาผ่านกรรมวิธีแปรเปลี่ยนสภาพตามขบวนการผลิตจากวัตถุดิบ วัสดุสิ้นเปลือง ค่าแรงงาน และค่าใช้จ่ายในการผลิต ซึ่งจะได้ออกมาเป็นสินค้าสำเร็จรูปที่พร้อมที่จะนำออกขายต่อไปได้

ในการจัดทำบัญชีเกี่ยวกับสินค้ามักจะมีปัญหาในการพิจารณาแยกความหมายระหว่างวัตถุดิบทางตรงกับวัตถุดิบทางอ้อมว่าแตกต่างกันอย่างไร หากจะพิจารณาว่ากรณีใดจะถือว่าเป็นวัตถุดิบทางตรงหรือกรณีใดจึงจะถือว่าเป็นวัตถุดิบทางอ้อมจะพิจารณาได้ดังนี้

วัตถุดิบทางตรง (Direct Material)	วัตถุดิบทางอ้อม (Indirect Material)
1. เป็นส่วนที่สำคัญในการผลิต 2. ใช้เป็นจำนวนมาก 3. สามารถคำนวณต้นทุนได้โดยง่าย	1. เป็นส่วนประกอบในการผลิต 2. ใช้จำนวนเล็กน้อย 3. ส่วนมากจะคำนวณต้นทุนค่อนข้างยาก

ระบบบัญชีของสินค้าคงเหลือ (Inventory System)

กิจการที่มีการซื้อขายสินค้าหรือกิจการซื้อวัตถุดิบมาผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูป โดยปกติธุรกิจเหล่านี้มักจะซื้อขายสินค้าหรือวัตถุดิบโดยชำระเป็นเงินสดหรือเงินเชื่อ ในกรณีเงินเชื่อขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการให้เครดิตมากน้อยเพียงใดในแต่ละกิจการ ในการจัดทำบัญชีเกี่ยวกับสินค้าผู้จัดทำบัญชีจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการเลือกวิธีการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสินค้าของกิจการให้สอดคล้องกับตัวสินค้าหรือวัตถุดิบที่กิจการมีอยู่ในครอบครองระบบบัญชีที่เกี่ยวข้องกับสินค้ามี 2 ระบบด้วยกัน คือ ระบบบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory System) และระบบบัญชีสินค้าแบบสิ้นงวด (Periodic Inventory System) สำหรับการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าทั้งสองระบบมีวิธีการบันทึกบัญชีดังต่อไปนี้

1. การบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory Method)

เป็นการบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง โดยบันทึกการเปลี่ยนแปลงการรับ-จ่ายของสินค้าอยู่ตลอดเวลา เป็นการบันทึกการซื้อ ขาย หรือส่งคืนสินค้า จะมีบัญชีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 บัญชี ก็คือ บัญชีสินค้า และบัญชีต้นทุนขาย การบันทึกบัญชีวิธีนี้เหมาะสำหรับกิจการที่สินค้าราคาต่อหน่วยสูง เช่น คอมพิวเตอร์ รถยนต์ เครื่องปรับอากาศ

สินค้าต้นงวด	+	ซื้อสุทธิ	-	ต้นทุนขาย	=	สินค้าปลายงวด

วิธีบันทึกบัญชี

1) เมื่อซื้อสินค้า (Purchases Goods) กิจการที่ซื้อสินค้ามาขาย หรือผลิตสินค้าออกมาขาย เมื่อมีการซื้อสินค้าหรือวัตถุดิบจากผู้ขาย จะถูกผู้ขายเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มหากผู้ขายเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียนในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ยกเว้นไม่ใช่ผู้ประกอบการจดทะเบียนในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มก็จะไม่มีการเรียกเก็บภาษีซื้อจากผู้ซื้อ

ตัวอย่าง กิจการได้ซื้อสินค้าเป็นเงิน 100,000 บาท จะบันทึกบัญชีดังนี้

ก. กรณีซื้อสินค้าเป็นเงินสด

เดบิต	สินค้า		100,000	
	ภาษีซื้อ		7,000	
	เครดิต	เงินสด		107,000

ข. กรณีซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	สินค้า		100,000	
	ภาษีซื้อ		7,000	
	เครดิต	เจ้าหนี้การค้า		107,000

2) เมื่อจ่ายค่าขนส่งเข้า (Transportation-in or Freight-in or Carriage Inwards) เมื่อกิจการได้มีการจ่ายค่าขนส่งสินค้าที่ได้สั่งซื้อเพื่อที่จะนำมาจำหน่ายต่อ ค่าขนส่งสินค้าที่กิจการได้จ่ายไปจะเรียกว่า **"ค่าขนส่งเข้า"** ซึ่งไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และกิจการเมื่อมีการชำระค่าขนส่งต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย 1%

ตัวอย่าง กิจการได้จ่ายค่าขนส่งเข้าจำนวนเงิน 2,000 บาท จะบันทึกบัญชีดังนี้

ก. กรณีจ่ายเป็นเงินสด

เดบิต	สินค้า		2,000	
	เครดิต	เงินสด		2,000

ข. กรณีจ่ายเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	สินค้า		2,000	
	เครดิต	เจ้าหนี้ค่าขนส่ง		2,000

3) เมื่อมีการส่งคืนสินค้า (Returns Outwards or Purchases Return) ให้กับเจ้าหนี้ (ผู้ขาย) สินค้าที่กิจการซื้อมาขาย บางครั้งสินค้าที่สั่งซื้อเข้ามาอาจจะไม่ถูกต้องตรงตามที่สั่งซื้อมา เช่น ผิดขนาด ไม่ได้คุณภาพ ชำรุดเสียหาย ไม่เป็นไปตามข้อตกลง โดยได้มีการตกลงกับผู้ขายที่จะส่งสินค้ากลับคืนได้ ซึ่งผู้ขายจะออกใบลดหนี้ (Credit Note) ให้เป็นหลักฐาน

ตัวอย่าง กิจการส่งคืนสินค้าไปยังผู้ขายเป็นเงิน 5,350 บาท

ก. กรณีเป็นเงินสด

เดบิต	เงินสด		5,350	
เครดิต	สินค้า			5,000
	ภาษีซื้อ			350

ข. กรณีเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า		5,350	
เครดิต	สินค้า			5,000
	ภาษีซื้อ			350

4) เมื่อมีการชำระหนี้และได้รับส่วนลดจากเจ้าหนี้ (Discount Received or Purchases Discount) เมื่อกิจการได้มีการซื้อสินค้าจากเจ้าหนี้โดยมีระยะเวลาชำระหนี้หลายวัน ต่อมาได้นำเงินไปชำระหนี้ตามกำหนดหรือก่อนกำหนด เจ้าหนี้ได้ให้ส่วนลดแก่กิจการในการชำระหนี้ดังกล่าว ส่วนลดที่ได้รับจากการชำระหนี้ถือเป็นส่วนลดเงินสด (Cash Discount) ซึ่งเป็นส่วนลดที่ลดให้หลังจากการตกลงซื้อสินค้าแล้ว ดังนั้นจะไม่มีผลกระทบต่อภาษีซื้อหรือภาษีมูลค่าเพิ่มแต่อย่างใด

ตัวอย่าง กิจการได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้และได้รับส่วนลดจากเจ้าหนี้จะคำนวณได้ดังนี้

ราคาสินค้าที่ซื้อมา	100,000	บาท
หัก : ส่งคืนสินค้า	5,000	บาท
ซื้อสุทธิ	95,000	บาท
หัก : ส่วนลดเงินสด 2%	1,900	บาท
จำนวนเงินสุทธิที่ต้องชำระหนี้	93,100	บาท

จะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า		95,000	
เครดิต	สินค้า			1,900
	เงินสด			93,100

5) เมื่อขายสินค้าได้ (Sales Goods) เมื่อกิจการขายสินค้าได้จะต้องบันทึกการขายสินค้าด้วยราคาขาย และจะต้องบันทึกต้นทุนขายของสินค้า (Cost of Goods Sold) ทุกครั้งที่ขายได้ด้วยราคาทุนของสินค้า เพื่อปรับปรุงยอดสินค้าคงเหลือของกิจการทุกครั้งเมื่อมีการขายสินค้าเกิดขึ้น

ตัวอย่าง กิจการได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าเป็นเงิน 70,000 บาท มีราคาทุน 50,000 บาท จะบันทึกบัญชี

1. บันทึกการขายสินค้า

ก. กรณีขายสินค้าเป็นเงินสด

เดบิต	เงินสด		74,900	
เครดิต	ขาย			70,000
	ภาษีขาย			4,900

ข. กรณีขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	ลูกหนี้การค้า		74,900	
เครดิต	ขาย			70,000
	ภาษีขาย			4,900

2. บันทึกต้นทุนสินค้าที่ขาย (ราคาทุน)

เดบิต	ต้นทุนขาย		50,000	
เครดิต	สินค้า			50,000

6) เมื่อมีการรับคืนสินค้าจากลูกค้า (Returns Inwards or Sales Return) เมื่อกิจการได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าไปแล้ว แต่ต่อมาลูกค้าได้นำสินค้าส่งกลับคืนมาอันเนื่องจากสินค้าชำรุด เสียหาย ผิดขนาด ไม่เป็นไปตามที่ตกลงกัน กิจการจะรับคืนสินค้าจากลูกค้าตามข้อตกลงและจะต้องออกใบลดหนี้ (Credit Note) ให้กับลูกค้าเป็นหลักฐานด้วย ทุกครั้งที่มีการรับคืนสินค้าจะต้องบันทึกบัญชีรับคืนด้วยราคาขายและบันทึกต้นทุนสินค้าที่ขายด้วยราคาทุนของสินค้า

ตัวอย่าง ลูกค้าส่งสินค้าคืนมาราคาขาย 7,000 บาท ราคาทุน 5,000 บาท จะบันทึกบัญชี

1. บันทึกการรับคืนสินค้า

ก. กรณีรับคืนสินค้าเป็นเงินสด

เดบิต	รับคืน		7,000	
	ภาษีขาย		490	
เครดิต	เงินสด			7,490

ข. กรณีรับคืนสินค้าเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	รับคืน		7,000	
	ภาษีขาย		490	
เครดิต	ลูกหนี้การค้า			7,490

2. บันทึกลดต้นทุนขาย (ราคาทุน)

เดบิต	สินค้า		5,000	
เครดิต	ต้นทุนขาย			5,000

7) เมื่อรับชำระหนี้และได้ให้ส่วนลดแก่ลูกหนี้ (Discount Allowed or Sales Discount) เมื่อกิจการได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าเป็นเงินเชื่อ ต่อมาลูกค้าได้นำเงินมาชำระหนี้ที่ค้างตามกำหนดเวลาหรือก่อนกำหนดเวลา ได้ให้ส่วนลดเงินสด (Cash Discount) แก่ลูกหนี้ตามข้อตกลงกัน ส่วนลดเงินสดที่ได้มีการลดให้แก่ลูกหนี้จะไม่มีผลกระทบต่อภาษีมูลค่าเพิ่มแต่อย่างใด

ตัวอย่าง ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ที่ค้าง และได้ให้ส่วนลดแก่ลูกหนี้ 5% จะคำนวณหาจำนวนเงินที่จะได้รับจากลูกหนี้ดังนี้

ราคาขาย	70,000	บาท
หัก : รับคืนสินค้า	7,000	บาท
ขายสุทธิ	63,000	บาท
หัก : ส่วนลดเงินสด 5%	3,150	บาท
จำนวนที่จะได้รับจากลูกค้า	59,850	บาท

จะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เงินสด	59,850	
	ส่วนลดจ่าย	3,150	
เครดิต	ลูกหนี้การค้า		63,000

8) เมื่อมีการจ่ายค่าขนส่งสินค้าเพื่อส่งมอบให้กับลูกค้า (Transportation-out or Freight-out or Carriage Outwards) การขายสินค้าให้กับลูกค้าบางครั้งกิจการอาจจะต้องมีการขนส่งสินค้าให้กับลูกค้าพร้อมกันไปด้วย ค่าขนส่งนี้จะเรียกว่า **"ค่าขนส่งออก"** ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการขาย ถ้าเป็นการขนส่งสินค้าโดยไม่มีการกระทำอื่นใดรวมอยู่ด้วย ค่าขนส่งนี้ไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และต้องหักภาษีเงินได้หัก ณ ที่จ่าย 1 เปอร์เซ็นต์

ตัวอย่าง กิจการได้จ่ายค่าขนส่งให้กับลูกค้าเป็นเงิน 1,000 บาท จะบันทึกบัญชี

เดบิต	ค่าขนส่งออก	1,000	
เครดิต	เงินสด		1,000

9) การจัดทำงบการเงิน

เมื่อกิจการเลือกการบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory) เมื่อสิ้นงวดบัญชีกิจการจะต้องจัดทำงบการเงินขึ้นมาเพื่อวัดผลการดำเนินงานของกิจการไม่ว่าจะเป็นงบกำไรขาดทุน หรืองบแสดงฐานะการเงิน สำหรับการจัดทำงบกำไรขาดทุนสำหรับกิจการที่บันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่องมีข้อแตกต่างกับวิธีอื่นอยู่ 2 ประเด็น คือ

1. บัญชีสินค้า

เมื่อกิจการได้มีการจัดทำงบทดลองขึ้นมานั้นจะมีบัญชีสินค้าปรากฏอยู่ในงบทดลองเมื่อสิ้นงวดบัญชีนั้น ซึ่ง **"บัญชีสินค้า"** นั้นจะเป็นสินค้าคงเหลือปลายงวด อันสืบเนื่องจากขบวนการบันทึกบัญชีในระหว่างงวดที่กิจการมีการควบคุมสินค้าคงเหลืออยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นการซื้อ ขาย รับคืน หรือส่งคืนสินค้า ก็จะนำรายการค้าที่เกิดขึ้นไปทำการปรับปรุงสินค้าคงเหลือของกิจการใน **"บัญชีสินค้า"** ที่สมุดบัญชีแยกประเภทตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อสิ้นงวดบัญชีกิจการไม่ต้องมีการคำนวณหาสินค้าคงเหลือปลายงวด แต่จะดูได้จาก **"บัญชีสินค้า"** ที่ปรากฏอยู่ในงบทดลองที่ได้จัดทำขึ้น ณ สิ้นงวดบัญชีนั่นเอง

2. บัญชีต้นทุนขาย

ทุกครั้งที่กิจการขายสินค้าได้จะต้องมีการคำนวณหาต้นทุนของสินค้าที่ขายได้ โดยการนำสินค้าคงเหลือต้นงวดบวกด้วยยอดซื้อสุทธิแล้วหักด้วยสินค้าคงเหลือปลายงวด แต่เมื่อกิจการเลือกวิธีการบันทึกบัญชีแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory) กิจการไม่ต้องมีการคำนวณหาต้นทุนขาย เนื่องจากต้นทุนขายได้มีการ

คำนวณหาและถูกบันทึกบัญชีทุกครั้งที่มีการขาย หรือการรับคืนสินค้าอยู่แล้ว ดังนั้น **"บัญชีต้นทุนขาย"** จึงแสดงไว้ในงบทดลองด้านเดบิตเป็นบัญชีประเภทค่าใช้จ่าย

ดังนั้นเมื่อสิ้นงวดบัญชีกิจการได้จัดทำงบทดลองขึ้นมาก็จะนำรายการที่ปรากฏในงบทดลองไปทำการปรับปรุงและปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายไปยังบัญชีกำไรขาดทุนเพื่อคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิของกิจการ การปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายจะบันทึกรายการปิดบัญชีในสมุดรายวันทั่วไป **ตัวอย่าง**

งบทดลองก่อนปรับปรุง
สิ้นเพียงวันที่ 31 ธันวาคม 2558

เงินสด	10,000	
เงินฝากธนาคาร	1,000,000	
ลูกหนี้การค้า	340,000	
สินค้า	200,000	
เครื่องใช้สำนักงาน	1,120,000	
เงินทุน		1,000,000
เจ้าหนี้การค้า		800,000
ขาย		2,902,000
ดอกเบี้ยรับ		60,000
ต้นทุนขาย	1,240,000	
เงินเดือนพนักงาน	595,000	
ค่าเช่า	160,000	
ค่าไฟฟ้าและน้ำ	8,000	
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	89,000	
	4,762,000	4,762,000

สมุดรายวันทั่วไป

1) โอนปิดบัญชีรายได้				
เดบิต	ขาย		2,902,000	
	ดอกเบี้ยรับ		60,000	
เครดิต	กำไรขาดทุน			2,962,000
2) โอนปิดบัญชีต้นทุนขายและค่าใช้จ่ายต่างๆ				
เดบิต	กำไรขาดทุน		2,092,000	
เครดิต	ต้นทุนขาย			1,240,000
	เงินเดือนพนักงาน			595,000
	ค่าเช่า			160,000
	ค่าไฟฟ้าและน้ำ			8,000
	ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด			89,000

3) โอนปิดบัญชีกำไรขาดทุนเข้าบัญชีกำไรสะสม

เดบิต	กำไรขาดทุน	870,000	
	เครดิต กำไรสะสม		870,000

การจัดทำงบกำไรขาดทุนและงบแสดงฐานะการเงินจะแสดงดังนี้

งบกำไรขาดทุน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2558

รายได้		
รายได้จากการขาย		2,902,000
ดอกเบี้ยรับ		60,000
รวมรายได้		2,962,000
ค่าใช้จ่าย		
ต้นทุนขาย	1,240,000	
เงินเดือนพนักงาน	595,000	
ค่าเช่า	160,000	
ค่าไฟฟ้าและน้ำ	8,000	
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	89,000	
รวมค่าใช้จ่าย	2,092,000	2,092,000
กำไรสุทธิ		870,000

งบแสดงฐานะการเงิน
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2558
สินทรัพย์

เงินสด	10,000
เงินฝากธนาคาร	1,000,000
ลูกหนี้การค้า	340,000
สินค้า	200,000
เครื่องใช้สำนักงาน	1,120,000
	2,670,000

หนี้สินและส่วนของเจ้าของ

เจ้าหนี้การค้า	800,000
เงินทุน	1,000,000
กำไรสุทธิ	870,000
	2,670,000

2. การบันทึกบัญชีสินค้าเมื่อสิ้นงวด (Periodic Inventory Method)

วิธีนี้จะเป็นการบันทึกบัญชีสินค้าต่อเมื่อสิ้นงวดบัญชีหรือปลายปีเท่านั้น โดยในระหว่างปีจะมีการบันทึกรายการค้าที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ-ขายสินค้าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามปกติ จะไม่บันทึกรายการเกี่ยวกับสินค้าโดยตรงไม่ว่าจะเป็นการซื้อ หรือขายสินค้า ส่งคืนหรือรับคืนสินค้า การบันทึกบัญชีสินค้าวิธีนี้จะไม่สามารถทราบได้ว่าเมื่อสิ้นงวดบัญชีจะมีสินค้าคงเหลือเท่าใดเมื่อพิจารณาดูจากสมุดบัญชีแยกประเภททั่วไป แต่เมื่อมีความต้องการที่จะทราบว่ากิจการมีสินค้าคงเหลือสิ้นงวดบัญชีเป็นจำนวนเงินเท่าไรจะต้องทำการตรวจนับสินค้าคงเหลือจากโกดังเก็บสินค้าและบัญชีสินค้า (Stock Cards) และวิธีนี้จะต้องมีการคำนวณหาต้นทุนขายของสินค้าซึ่งจะไม่แสดงให้เห็นในสมุดบัญชีแยกประเภท

สินค้าต้นงวด + **ซื้อสุทธิ** - **สินค้าปลายงวด** = **ต้นทุนขาย**

วิธีบันทึกบัญชี

1) เมื่อซื้อสินค้า (Purchases Goods) กิจการที่ซื้อสินค้ามาขาย หรือผลิตสินค้าออกมาขาย เมื่อมีการซื้อสินค้าหรือวัตถุดิบจากผู้ขาย จะถูกผู้ขายเรียกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มหากผู้ขายเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียนในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ยกเว้นไม่ใช่ผู้ประกอบการจดทะเบียนในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มก็จะไม่มีการเรียกเก็บภาษีซื้อจากผู้ซื้อ และเมื่อมีการซื้อสินค้าจะบันทึกบัญชี **"ซื้อ"** ถือเป็นบัญชีประเภทค่าใช้จ่ายของกิจการ

ตัวอย่าง กิจการได้ซื้อสินค้าเป็นเงิน 100,000 บาท จะบันทึกบัญชีดังนี้

ก. กรณีซื้อสินค้าเป็นเงินสด

เดบิต	ซื้อ	100,000	
	ภาษีซื้อ	7,000	
เครดิต	เงินสด		107,000

ข. กรณีซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	ซื้อ	100,000	
	ภาษีซื้อ	7,000	
เครดิต	เจ้าหนี้การค้า		107,000

2) เมื่อจ่ายค่าขนส่งเข้า (Transportation-in or Freight-in or Carriage Inwards) เมื่อกิจการได้มีการจ่ายค่าขนส่งสินค้าที่ได้สั่งซื้อเพื่อที่จะนำมาจำหน่ายต่อ ค่าขนส่งสินค้าที่กิจการได้จ่ายไปจะเรียกว่า **"ค่าขนส่งเข้า"** ซึ่งไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และกิจการเมื่อมีการชำระค่าขนส่งต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย 1% ค่าขนส่งเข้าจะนำไปบวกกับยอดซื้อสินค้าในงบกำไรขาดทุน

ตัวอย่าง กิจการได้จ่ายค่าขนส่งเข้าจำนวนเงิน 2,000 บาท จะบันทึกบัญชีดังนี้

ก. กรณีจ่ายเป็นเงินสด

เดบิต	ค่าขนส่งเข้า		2,000	
เครดิต	เงินสด			2,000

ข. กรณีจ่ายเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	ค่าขนส่งเข้า		2,000	
เครดิต	เจ้าหนี้ค่าขนส่ง			2,000

3) เมื่อมีการส่งคืนสินค้า (Returns Outwards or Purchases Return) ให้กับเจ้าหนี้ (ผู้ขาย) สินค้าที่กิจการซื้อมาขาย บางครั้งสินค้าที่สั่งซื้อเข้ามาอาจจะไม่ถูกต้องตรงตามที่สั่งซื้อมา เช่น ผิดขนาด ไม่ได้คุณภาพ ชำรุดเสียหาย ไม่เป็นไปตามข้อตกลง โดยได้มีการตกลงกับผู้ขายที่จะส่งสินค้ากลับคืนได้ ซึ่งผู้ขายจะออกใบลดหนี้ (Credit Note) ให้เป็นหลักฐาน กิจการจะบันทึกบัญชี **"ส่งคืนสินค้า"** ซึ่งจะนำไปหักยอดซื้อสินค้าในงบกำไรขาดทุน

ตัวอย่าง กิจการส่งคืนสินค้าไปยังผู้ขายเป็นเงิน 5,350 บาท

ก. กรณีเป็นเงินสด

เดบิต	เงินสด		5,350	
เครดิต	ส่งคืน			5,000
	ภาษีซื้อ			350

ข. กรณีเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า		5,350	
เครดิต	ส่งคืน			5,000
	ภาษีซื้อ			350

4) เมื่อมีการชำระหนี้และได้รับส่วนลดจากเจ้าหนี้ (Discount Received or Purchases Discount) เมื่อกิจการได้มีการซื้อสินค้าจากเจ้าหนี้โดยมีระยะเวลาชำระหนี้หลายวัน ต่อมาได้นำเงินไปชำระหนี้ตามกำหนดหรือก่อนกำหนด เจ้าหนี้ได้ให้ส่วนลดแก่กิจการในการชำระหนี้ดังกล่าว ส่วนลดที่ได้รับจากการชำระหนี้ถือเป็นส่วนลดเงินสด (Cash Discount) ซึ่งเป็นส่วนลดที่ลดให้หลังจากการตกลงซื้อสินค้า ดังนั้นจะไม่มีผลกระทบต่อภาษีซื้อหรือภาษีมูลค่าเพิ่ม สำหรับบัญชี **"ส่วนลดรับ"** ที่ได้รับจากเจ้าหนี้จะนำไปหักออกจากยอดซื้อสินค้าในงบกำไรขาดทุน

ตัวอย่าง กิจการได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้และได้รับส่วนลดจากเจ้าหนี้จะคำนวณได้ดังนี้

ราคาสินค้าที่ซื้อมา	100,000	บาท
หัก : ส่งคืนสินค้า	5,000	บาท
ซื้อสุทธิ	95,000	บาท
หัก : ส่วนลดเงินสด 2%	1,900	บาท
จำนวนเงินสุทธิที่ต้องชำระหนี้	93,100	บาท

จะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เจ้าหนี้การค้า		95,000	
เครดิต	ส่วนลดรับ			1,900
	เงินสด			93,100

5) เมื่อขายสินค้าได้ (Sales goods) เมื่อกิจการขายสินค้าได้จะต้องบันทึกการขายสินค้าด้วยราคาขายโดยไม่ต้องบันทึกต้นทุนขายของสินค้า (Cost of Goods Sold) แต่หากกิจการต้องการทราบว่าต้นทุนของสินค้าที่ขายเป็นจำนวนเงินเท่าใดก็จะต้องมีการคำนวณหาต้นทุนขายดังนี้

สินค้าคงเหลือต้นงวด			000
บวก : ซื้อ		000	
บวก : ค่าขนส่งเข้า		000	
ซื้อทั้งสิ้น		000	
หัก : ส่งคืน	000		
ส่วนลดรับ	000	000	
ซื้อสุทธิ		000	000
หัก : สินค้าคงเหลือปลายงวด			000
ต้นทุนขาย			000

ตัวอย่าง กิจการได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าเป็นเงิน 70,000 บาท มีราคาทุน 50,000 บาท จะบันทึกบัญชี

ก. กรณีขายสินค้าเป็นเงินสด

เดบิต	เงินสด		74,900	
เครดิต	ขาย			70,000
	ภาษีขาย			4,900

ข. กรณีขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	ลูกหนี้การค้า		74,900	
เครดิต	ขาย			70,000
	ภาษีขาย			4,900

6) เมื่อมีการรับคืนสินค้าจากลูกค้า (Returns Inwards or Sales Return) เมื่อกิจการได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าไปแล้ว แต่ต่อมาลูกค้าได้นำสินค้าส่งกลับคืนมาอันเนื่องจากสินค้าชำรุด เสียหาย ผิดขนาด ไม่เป็นไปตามที่ตกลงกัน กิจการจะรับคืนสินค้าจากลูกค้าตามข้อตกลงและจะต้องออกใบลดหนี้ (Credit Note) ให้กับลูกค้าเป็นหลักฐานด้วย ทุกครั้งที่มีการรับคืนสินค้าจะต้องบันทึกบัญชีรับคืนด้วยราคาขาย วิธีนี้จะไม่บันทึกต้นทุนขาย

ตัวอย่าง ลูกค้าส่งสินค้าคืนมามีราคาขาย 7,000 บาท ราคาทุน 5,000 บาท จะบันทึกบัญชี

ก. กรณีรับคืนสินค้าเป็นเงินสด

เดบิต	รับคืน		7,000	
	ภาษีขาย		490	
	เครดิต	เงินสด		7,490

ข. กรณีรับคืนสินค้าเป็นเงินเชื่อ

เดบิต	รับคืน		7,000	
	ภาษีขาย		490	
	เครดิต	ลูกหนี้การค้า		7,490

7) เมื่อรับชำระหนี้และได้ให้ส่วนลดแก่ลูกหนี้ (Discount Allowed or Sales Discount) เมื่อกิจการได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าเป็นเงินเชื่อ ต่อมาลูกค้าได้นำเงินมาชำระหนี้ที่ค้างตามกำหนดเวลาหรือก่อนกำหนดเวลา ได้ให้ส่วนลดเงินสด (Cash Discount) แก่ลูกหนี้ตามข้อตกลงกัน

ตัวอย่าง ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ที่ค้าง และได้ให้ส่วนลดแก่ลูกหนี้ 5% จะคำนวณหาจำนวนเงินที่จะได้รับจากลูกหนี้ดังนี้

ราคาขาย	70,000	บาท
หัก : รับคืนสินค้า	7,000	บาท
ขายสุทธิ	63,000	บาท
หัก : ส่วนลดเงินสด 5%	3,150	บาท
จำนวนที่จะได้รับจากลูกค้า	59,850	บาท

จะบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	เงินสด		59,850	
	ส่วนลดจ่าย		3,150	
	เครดิต	ลูกหนี้การค้า		63,000

8) เมื่อมีการจ่ายค่าขนส่งสินค้าเพื่อส่งมอบให้กับลูกค้า (Transportation-out or Freight-out or Carriage Outwards) การขายสินค้าให้กับลูกค้าบางครั้งกิจการอาจจะต้องมีการขนส่งสินค้าให้กับลูกค้าพร้อมกันไปด้วย ค่าขนส่งนี้จะเรียกว่า **"ค่าขนส่งออก"** ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการขาย ค่าขนส่งไม่อยู่ในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มและต้องหักภาษี ณ ที่จ่าย 1 เปอร์เซ็นต์

ตัวอย่าง กิจการได้จ่ายค่าขนส่งให้กับลูกค้าเป็นเงิน 1,000 บาท จะบันทึกบัญชี

เดบิต	ค่าขนส่งออก		1,000	
	เครดิต	เงินสด		1,000

9) สินค้าคงเหลือปลายงวด

เมื่อกิจการได้บันทึกรายการค้าต่างๆ ที่ได้เกิดขึ้นแล้ว การบันทึกบัญชีสินค้าแบบสิ้นงวด (Periodic Inventory) ณ วันสิ้นงวดบัญชีจะต้องมีการตรวจนับสินค้าคงเหลือปลายงวดและตีราคาสินค้าคงเหลือเป็น

ตัวเงิน ซึ่งจะต้องนำมูลค่าของสินค้าคงเหลือปลายงวดมาบันทึกบัญชีโดยปรับปรุงโอนเข้าบัญชีกำไรขาดทุนของกิจการ

ตัวอย่าง กิจการได้มีการตรวจนับและตีราคาสินค้าคงเหลือปลายงวดเป็นเงิน 50,000 บาท จะบันทึกรายการปรับปรุงในสมุดรายวันทั่วไปดังนี้

เดบิต	สินค้าคงเหลือ	50,000	
เครดิต	กำไรขาดทุน		50,000

10) คำนวณหาต้นทุนขายและยอดซื้อสุทธิ

เมื่อกิจการเลือกวิธีบันทึกบัญชีเกี่ยวกับสินค้าแบบสิ้นงวด (Periodic Inventory) ดังนั้นเมื่อสิ้นงวดบัญชีกิจการต้องมีการคำนวณหาต้นทุนขายและยอดซื้อสุทธิของสินค้า เนื่องจากวิธีนี้ไม่ได้มีการบันทึกบัญชีต้นทุนขายตั้งแต่เริ่มแรกหรือทุกครั้งที่มีการขายสินค้า การคำนวณหาต้นทุนขายจะต้องมีการคำนวณหายอดซื้อสุทธิก่อนซึ่งจะคำนวณได้ดังนี้

ก. คำนวณหายอดซื้อสุทธิ

ซื้อ			200,000
บวก :	ค่าขนส่งเข้า		4,000
	ซื้อทั้งสิ้น		204,000
หัก :	ส่งคืนสินค้า	10,000	
	ส่วนลดรับ	3,800	13,800
ซื้อสุทธิ			190,200

ซื้อสุทธิ = **ซื้อ** + **ค่าขนส่งเข้า** - **ส่งคืน** - **ส่วนลดรับ**

ข. คำนวณหาต้นทุนขาย

สินค้าคงเหลือต้นงวด		1,249,800
บวก :	ซื้อสุทธิ	190,200
	สินค้าที่มีอยู่ทั้งสิ้น	1,440,000
หัก :	สินค้าคงเหลือปลายงวด	200,000
	ต้นทุนขาย	1,240,000

กิจการอาจจะเลือกวิธีการคำนวณหาต้นทุนขายและซื้อสุทธิพร้อมกันได้ดังนี้

สินค้าคงเหลือ ต้นงวด				1,249,800
บวก :	ซื้อสุทธิ		200,000	
	บวก : ค่าขนส่งเข้า		4,000	
	ซื้อทั้งสิ้น		204,000	
	หัก : ส่งคืนสินค้า	10,000		
	ส่วนลดรับ	3,800	13,800	

ซื้อสุทธิ	190,200	190,200
สินค้าที่มีอยู่ทั้งสิ้น		1,440,000
หัก : สินค้าคงเหลือปลายงวด		200,000
ต้นทุนขาย		1,240,000

11) การจัดทำงบการเงิน

เมื่อกิจการเลือกการบันทึกบัญชีสินค้าแบบสิ้นงวด (Periodic Inventory) เมื่อสิ้นงวดบัญชีกิจการจะต้องจัดทำงบการเงินขึ้นมาเพื่อวัดผลการดำเนินงานของกิจการไม่ว่าจะเป็นงบกำไรขาดทุน หรืองบดุล ซึ่งกิจการจะต้องแสดงการคำนวณหาต้นทุนขายและยอดซื้อสุทธิในงบกำไรขาดทุนเนื่องจากในระหว่างงวดบัญชีกิจการไม่ได้มีการบันทึกบัญชีต้นทุนขายเอาไว้ ดังนั้นเมื่อสิ้นงวดบัญชีเมื่อกิจการได้จัดทำงบทดลองขึ้นมาก็จะนำรายการที่ปรากฏในงบทดลองไปทำการปรับปรุงและปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายไปยังบัญชีกำไรขาดทุนเพื่อคำนวณกำไรหรือขาดทุนสุทธิของกิจการ การปิดบัญชีรายได้และค่าใช้จ่ายจะบันทึกรายการปิดบัญชีในสมุดรายวันทั่วไป

ตัวอย่าง

งบทดลองก่อนปรับปรุง
สิ้นเพียงวันที่ 31 ธันวาคม 2558

เงินสด	10,000	
เงินฝากธนาคาร	1,000,000	
ลูกหนี้การค้า	340,000	
สินค้า	1,249,800	
เครื่องใช้สำนักงาน	1,120,000	
เงินทุน		1,000,000
เจ้าหนี้การค้า		800,000
ขาย		2,902,000
ดอกเบี้ยรับ		60,000
ซื้อ	200,000	
ส่งคืนสินค้า		10,000
ส่วนลดรับ		3,800
ค่าขนส่งเข้า	4,000	
เงินเดือนพนักงาน	595,000	
ค่าเช่า	160,000	
ค่าไฟฟ้าและน้ำ	8,000	
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	89,000	
	4,775,800	4,775,800

1) โอนปิดบัญชีรายได้

เดบิต	ขาย		2,902,000	
	ดอกเบี้ยรับ		60,000	
	เครดิต	กำไรขาดทุน		2,962,000

2) โอนปิดบัญชีต้นทุนขาย ค่าใช้จ่ายต่างๆ และบัญชีที่เกี่ยวข้อง

เดบิต	กำไรขาดทุน		2,305,800	
	เครดิต	สินค้าคงเหลือต้นงวด		1,249,800
		ซื้อ		200,000
		ค่าขนส่งเข้า		4,000
		เงินเดือนพนักงาน		595,000
		ค่าเช่า		160,000
		ค่าไฟฟ้าและน้ำ		8,000
		ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด		89,000
เดบิต	ส่งคืนสินค้า		10,000	
	ส่วนลดรับ		3,800	
	เครดิต	กำไรขาดทุน		13,800
เดบิต	สินค้าคงเหลือปลายงวด		200,000	
	เครดิต	กำไรขาดทุน		200,000

3) โอนปิดบัญชีกำไรขาดทุนเข้าบัญชีกำไรสะสม

เดบิต	กำไรขาดทุน		870,000	
	เครดิต	กำไรสะสม		870,000

การจัดทำงบกำไรขาดทุนและงบดุลจะแสดงดังนี้

งบกำไรขาดทุน

สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2558

รายได้		
รายได้จากการขาย		2,902,000
ดอกเบี้ยรับ		60,000
รวมรายได้		2,962,000
ค่าใช้จ่าย		
ต้นทุนขาย	1,240,000	
เงินเดือนพนักงาน	595,000	

ค่าเช่า		160,000	
ค่าไฟฟ้าและน้ำ		8,000	
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด		89,000	
รวมค่าใช้จ่าย		2,092,000	2,092,000
กำไรสุทธิ			870,000

งบต้นทุนขาย
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2558

สินค้าคงเหลือต้นงวด			1,249,800
บวก : ซื้อ		200,000	
บวก : ค่าขนส่งเข้า		4,000	
ซื้อทั้งสิ้น		204,000	
หัก : ส่งคืน	10,000		
ส่วนลดรับ	3,800	13,800	
ซื้อสุทธิ		190,200	190,200
สินค้าที่มีอยู่ทั้งสิ้น			1,440,000
หัก : สินค้าคงเหลือปลายงวด			200,000
ต้นทุนขาย			1,240,000

งบแสดงฐานะการเงิน
ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2558

สินทรัพย์

เงินสด	10,000
เงินฝากธนาคาร	1,000,000
ลูกหนี้การค้า	340,000
สินค้า	200,000
เครื่องใช้สำนักงาน	1,120,000
	2,670,000

หนี้สินและส่วนของเจ้าของ

เจ้าหนี้การค้า	800,000
เงินทุน	1,000,000
กำไรสุทธิ	870,000
	2,670,000

การบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory Method)			การบันทึกบัญชีสินค้าแบบสิ้นงวด (Periodic Inventory Method)		
1. เมื่อซื้อสินค้า					
สมมติว่ากิจการได้ซื้อสินค้ามาเป็นเงิน 100,000 บาท จะบันทึกบัญชีดังนี้					
สินค้า	100,000		ซื้อ	100,000	
ภาษีซื้อ	7,000		ภาษีซื้อ	7,000	
เงินสด		107,000	เงินสด		107,000
2. เมื่อจ่ายค่าขนส่งเข้า					
สมมติว่ากิจการได้จ่ายค่าขนส่งเข้าเป็นเงิน 2,000 บาท					
สินค้า	2,000		ค่าขนส่งเข้า	2,000	
เงินสด		2,000	เงินสด		2,000
3. เมื่อมีการส่งคืนสินค้า					
สมมติว่ากิจการส่งคืนสินค้าไปยังผู้ขายเป็นเงิน 5,350 บาท					
เงินสด	5,350		เงินสด	5,350	
สินค้า		5,000	ส่งคืน		5,000
ภาษีซื้อ		350	ภาษีซื้อ		350
4. เมื่อมีการชำระหนี้และได้รับส่วนลดจากเจ้าหนี้					
สมมติว่ากิจการได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้และได้รับส่วนลดเงินสดในการชำระหนี้ 95,000 บาทได้รับส่วนลด 1,900 บาท					
เจ้าหนี้การค้า	95,000		เจ้าหนี้การค้า	95,000	
สินค้า		1,900	ส่วนลดรับ		1,900
เงินสด		93,100	เงินสด		93,100

การบันทึกบัญชีสินค้าแบบต่อเนื่อง (Perpetual Inventory Method)			การบันทึกบัญชีสินค้าแบบสิ้นงวด (Periodic Inventory Method)		
5. เมื่อขายสินค้าได้					
สมมติว่ากิจการได้ซื้อสินค้ามาเป็นเงิน 700,000 บาท มีราคาทุน 50,000 บาท					
5.1 บันทึกการขายสินค้าด้วยราคาขาย					
เงินสด	74,900		เงินสด	74,900	
ขาย		70,000	ขาย		70,000
ภาษีขาย		4,900	ภาษีขาย		4,900
5.2 บันทึกต้นทุนสินค้าที่ขายได้					
ต้นทุนขาย	50,000		ไม่บันทึกบัญชี		
สินค้า		50,000			
6. เมื่อได้รับสินค้าคืนจากลูกค้า					
สมมติลูกค้าได้ส่งสินค้าคืนมามีราคาขาย 7,000 บาท ราคาทุน 5,000 บาท					
6.1 บันทึกการรับคืนสินค้าด้วยราคาขาย					
รับคืน	7,000		รับคืน	7,000	
ภาษีขาย	490		ภาษีขาย	490	
เงินสด		7,490	เงินสด		7,490
6.2 บันทึกต้นทุนสินค้าที่รับคืน					
สินค้า	5,000		ไม่บันทึกบัญชี		
ต้นทุนขาย		5,000			
7. เมื่อได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้และได้ให้ส่วนลดเงินสด					
สมมติว่าลูกหนี้ได้นำเงินมาชำระหนี้ที่ค้าง 63,000 บาท และได้ให้ส่วนลดแก่ลูกหนี้เป็นเงิน 3,150 บาท					
เงินสด	59,850		เงินสด	59,850	
ส่วนลดจ่าย	3,150		ส่วนลดจ่าย	3,150	
ลูกหนี้การค้า		63,000	ลูกหนี้การค้า		63,000

สมุดบัญชีเกี่ยวกับสินค้า

การบันทึกรายการซื้อหรือขายสินค้าในทางปฏิบัติไม่ได้บันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นในสมุดรายวันทั่วไปเพียงเล่มเดียว เนื่องจากสมุดรายวันขั้นต้นที่ใช้สำหรับบันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นนั้นมีหลายชนิดด้วยกัน เช่น สมุดรายวันเงินสดรับ-จ่าย สมุดรายวันซื้อ-ขาย ดังนั้นหากกิจการมีการซื้อหรือขายสินค้าเกิดขึ้นก็จะนำรายการค้านั้นไปบันทึกบัญชีตามสมุดรายวันที่เกี่ยวข้องแล้วผ่านรายการไปยังสมุดบัญชีขั้นปลายซึ่งก็คือสมุดบัญชีแยกประเภท สมุดบัญชีที่มักจะเกี่ยวข้องกับตัวสินค้ามีดังนี้

1. สมุดบัญชีเงินสดรับ และสมุดบัญชีเงินสดจ่าย
2. สมุดรายวันซื้อ
3. สมุดรายวันขาย
4. สมุดรายวันรับคืน-ส่งคืนสินค้า

สมุดบัญชีเงินสดรับและสมุดบัญชีเงินสดจ่าย (Cash Receipts Book and Cash Disbursements Book)

สมุดบัญชีเงินสดรับและเงินสดจ่ายจะใช้สำหรับการบันทึกการรับเงินจากการขายสินค้า หรือจ่ายเงินค่าสินค้าเป็นเงินสดหรือเช็ค ซึ่งจะต้องคำนึงรายการค้าของกิจการว่ามีมากน้อยอย่างไร หากมีรายการค้าจำนวนมากหลายร้อยรายการต่อสัปดาห์ ต่อเดือน จะทำให้ผู้บันทึกบัญชีมีโอกาสผิดพลาดในการบันทึกรายการหรือผ่านรายการไปยังสมุดบัญชีแยกประเภท ดังนั้นจึงนิยมแยกสมุดบัญชีเงินสดออกเป็น 2 เล่ม คือ

ก. สมุดบัญชีเงินสดรับ ใช้สำหรับบันทึกรายการรับเงินไม่ว่าจะเป็นรายรับจากยอดขายสินค้าเป็นเงินสดหรือเป็นเช็ค รายได้อื่น รับชำระหนี้จากลูกหนี้ รับเงินสด รับเช็คและภาษีขาย

ข. สมุดบัญชีเงินสดจ่าย ใช้สำหรับบันทึกรายการจ่ายเงินไม่ว่าจะเป็นรายจ่ายซื้อสินค้าเป็นเงินสดหรือเป็นเช็ค ชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ จ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ จ่ายเงินสด จ่ายเช็ค และภาษีซื้อ

สมุดบัญชีเงินสดรับและสมุดบัญชีเงินสดจ่ายนี้จึงเป็นที่นิยมใช้กันมากในทางปฏิบัติเพราะทำให้ผู้จัดทำบัญชีสามารถบันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นได้รวดเร็วและสะดวกต่อการผ่านรายการไปยังสมุดบัญชีแยกประเภท ลดการผิดพลาดในการบันทึกรายการ

สมุดรายวันซื้อและสมุดรายวันขาย (Purchases Journal And Sales Journal)

ในกรณีที่กิจการมีการขายสินค้าเป็นเงินสด หรือซื้อสินค้าเป็นเงินสดเพียงอย่างเดียวจะทำให้กิจการต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากในการซื้อสินค้า หรือในกรณีที่กิจการมีการขายสินค้าก็จะทำให้กิจการขายสินค้าได้ไม่มากนักเนื่องจากลูกค้าจะต้องนำเงินสดมาซื้อสินค้า หากกิจการใดก็ตามมีการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อเกิดขึ้นหรือซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อได้ จะทำให้กิจการสามารถเพิ่มยอดขาย และหมุนเวียนเงินเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ที่จำเป็นก่อนได้มากขึ้น เนื่องจากรายการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ และขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ หากกิจการนำไปบันทึกรายการในสมุดรายวันทั่วไป จะทำให้กิจการตรวจสอบรายการค้าที่เกิดขึ้นได้ยาก และรายการค้าในสมุดรายวันก็จะมีจำนวนมากเกินไป จึงนิยมแยกรายการค้ามาบันทึกลงในสมุดรายวันซื้อและสมุดรายวันขายซึ่งมีรายละเอียดการบันทึกรายการดังนี้

ก. สมุดรายวันซื้อ ใช้สำหรับบันทึกรายการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อ

ข. สมุดรายวันขาย ใช้สำหรับบันทึกรายการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ

สมุดรายวันซื้อ

วันเดือนปี	รายการ	ใบกำกับสินค้า	หน้าบัญชี	รวมเงิน	เดบิต	
					ซื้อ	ภาษีซื้อ
ม.ค. 1	บริษัท ใจดีมาก จำกัด	10210		214,000	200,000	14,000
8	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชนะชัย	41102		267,500	250,000	17,500
15	บริษัท อาลัยอาวรณ์ จำกัด	57401		107,000	100,000	7,000
	เดบิต ซื้อ			588,500	550,000	38,500
	ภาษีซื้อ					
	เครดิต เจ้าหนี้การค้า					

สมุดรายวันขาย

วันเดือนปี	รายการ	ใบกำกับสินค้า	หน้าบัญชี	รวมเงิน	เครดิต	
					ขาย	ภาษีขาย
ม.ค. 1	บริษัท ชนะโชคชัย จำกัด			214,000	200,000	14,000
9	บริษัท นนท์นารถ จำกัด			267,500	250,000	17,500
10	บริษัท อาณัติวรณ์ จำกัด			107,000	100,000	7,000
14	ร้านชายชาติอาชา			160,500	150,000	10,500
19	หจก.จิตรวีรัตน์			235,400	220,000	15,400
25	บริษัท สายนทีบดี จำกัด			321,000	300,000	21,000
	เดบิต ลูกหนี้การค้า			1,305,400	1,220,000	85,400
	เครดิต ขาย					
	ภาษีขาย					

สมุดรายวันส่งคืนและส่วนลด และสมุดรายวันรับคืนและส่วนลด (Purchases Returns and Allowances Book & Sales Returns and Allowances Book)

เมื่อกิจการมีการซื้อสินค้าและขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ สินค้าที่ซื้อและขายออกไปนั้นบางครั้งอาจจะมีการเสียหาย ชำรุด หรือไม่เป็นไปตามเงื่อนไขข้อตกลงในการซื้อหรือขายสินค้าระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย แต่ได้มีข้อตกลงที่จะส่งสินค้าคืนมายังผู้ขายหากไม่เป็นไปตามคำสั่งซื้อหรือขายนั้นๆ หากรายการที่เกิดขึ้นนี้มีจำนวนไม่มากนักมักจะนิยมนำไปบันทึกลงในสมุดรายวันทั่วไป ถ้ารายการส่งคืนสินค้า และรับคืนสินค้ามีจำนวนมากจะนำไปบันทึกลงในสมุดรายวันส่งคืนและสมุดรายวันรับคืน ในบางครั้งผู้ซื้อหรือผู้ขายอาจจะไม่มีการส่ง

คืนสินค้ามาให้ แต่ได้ขอเป็นส่วนลดจากการซื้อหรือขายแทนก็จะนำรายการค้านี้ไปบันทึกในสมุดรายวันทั่วไปหากมีจำนวนไม่มากนัก แต่หากมีจำนวนมากก็จะนำไปบันทึกรายการในสมุดรายวันส่งคืนและส่วนลดหรือสมุดรายวันรับคืนและส่วนลด

ก. สมุดรายวันส่งคืนและส่วนลด ใช้สำหรับบันทึกรายการที่ส่งคืนสินค้าและได้รับส่วนลดจากการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อจากเจ้าหนี้

ข. สมุดรายวันรับคืนและส่วนลด ใช้สำหรับบันทึกรายการที่รับคืนสินค้าและให้ส่วนลดในการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อแก่ลูกหนี้

สมุดรายวันส่งคืนและส่วนลด

วันเดือนปี	รายการ	ใบกำกับสินค้า	หน้าบัญชี	รวมเงิน	เครดิต	
					ส่งคืนและส่วนลด	ภาษีซื้อ
ม.ค. 4	บริษัท โชคชัยชนะ จำกัด	0010		53,500	50,000	3,500
19	บริษัท อาลัยอาวรณ์ จำกัด	1025		10,700	10,000	700
	เดบิต เจ้าหนี้การค้า			64,200	60,000	4,200
	เครดิต ส่งคืนและส่วนลด					
	ภาษีซื้อ (ถ้ามี)					

สมุดรายวันรับคืนและส่วนลด

วันเดือนปี	รายการ	ใบกำกับสินค้า	หน้าบัญชี	รวมเงิน	เดบิต	
					รับคืนและส่วนลด	ภาษีขาย
ม.ค. 1	บริษัท นนท์นารถ จำกัด			10,700	10,000	700
8	หจก.จิตรวีรัตน์			21,400	20,000	1,400
15	บริษัท สายนทีบดี จำกัด			32,100	30,000	2,100
	เดบิต รับคืนและส่วนลด			64,200	60,000	4,200
	ภาษีขาย (ถ้ามี)					
	เครดิต ลูกหนี้การค้า					

ปัญหากรรมสิทธิ์ของสินค้าคงเหลือ

เมื่อกิจการได้ดำเนินธุรกิจไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายสินค้า หรือผลิตสินค้าออกมาแล้ว โดยปกติจะมีสินค้าคงเหลือของกิจการที่กิจการได้ถือเป็นกรรมสิทธิ์ในการครอบครองในตัวสินค้าเหล่านั้น ปัญหาอย่างหนึ่งที่มักจะเกิดขึ้นในการดำเนินกิจการก็คือ กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าใครเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองเนื่องจาก

การดำเนินธุรกิจมักจะมีการตกลงซื้อขายกันโดยมีข้อตกลงแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขในการดำเนินธุรกิจ จึงมีข้อถกเถียงกันว่าสินค้าคงเหลือที่มีอยู่นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ซื้อหรือของผู้ขาย ควรรวมเป็นสินค้าคงเหลือของกิจการหรือไม่และจะต้องปฏิบัติอย่างไร

1. สินค้าระหว่างทาง (Goods in Transit) หมายถึงสินค้าที่กิจการได้ทำการสั่งซื้อไปแล้ว แต่อยู่ในระหว่างการขนส่งยังไม่ถึงมือของผู้ซื้อ ซึ่งมักจะเกิดจากการขนส่งทางเรือหรือทางเครื่องบิน สินค้าที่อยู่ระหว่างการขนส่งหรือระหว่างทางนั้นจะต้องมีการพิจารณาถึงเงื่อนไขในการจัดส่งสินค้าที่ได้ตกลงไว้กับผู้ขาย สำหรับเงื่อนไขในการขนส่งมักจะมีอยู่ 2 ประเด็นด้วยกัน คือ

1.1 F.O.B. Shipping Point (Free on board at the shipping point) ในกรณีที่ผู้ซื้อและผู้ขายได้มีการตกลงเงื่อนไขในการขายสินค้าวิธีนี้ กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจะเป็นของผู้ซื้อทันทีต่อเมื่อผู้ขายได้มีการขนส่งสินค้าขึ้นบนเรือหรือเครื่องบินเรียบร้อยแล้ว

1.2 F.O.B. Destination (Free on board at the Destination) ในกรณีที่ผู้ซื้อและผู้ขายได้มีการตกลงเงื่อนไขในการขายสินค้าวิธีนี้ กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจะเป็นของผู้ซื้อต่อเมื่อผู้ซื้อได้รับสินค้าเรียบร้อยแล้ว

2. สินค้าที่มีเงื่อนไขในการขาย (Special Sale Agreements) ในการทำธุรกิจซื้อขายสินค้าหรือวัตถุดิบมักจะมีการตกลงในเงื่อนไขของการขายสินค้าแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์หรือวิธีการขายสินค้าที่ได้เกิดขึ้นตามสภาพของธุรกิจ ปัญหาที่ตามมาก็คือกรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจะเป็นของผู้ซื้อเมื่อไร เงื่อนไขหรือข้อตกลงทางธุรกิจมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

2.1 สินค้าฝากขาย (Goods On Consingnment) เป็นสินค้าที่กิจการได้ส่งไปฝากขายโดยให้ผู้รับฝากขายเป็นผู้ขายสินค้าให้ ซึ่งผู้รับฝากขายจะได้รับค่านายหน้าจากการฝากขายเป็นการตอบแทน ส่วนผู้ฝากขายหรือเจ้าของสินค้าก็จะได้รับผลตอบแทนเป็นกำไรจากการขายสินค้าได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการดำเนินงานเรียบร้อยแล้ว ในกรณีที่สินค้าฝากขายแต่ผู้รับฝากขายยังขายสินค้าดังกล่าวไม่หมด กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้ายังเหลืออยู่คงถือเป็นของผู้ฝากขาย จนกว่าผู้รับฝากจะขายสินค้าหมดไป

2.2 สินค้าผ่อนชำระ (Sales on Installment) เป็นสินค้าที่กิจการได้ขายสินค้าให้กับลูกค้าโดยมีเงื่อนไขข้อตกลงกับลูกค้าโดยให้ลูกค้าเลือกวิธีการชำระเงินเป็นงวดๆ แทนที่จะชำระเงินครั้งเดียวหรืองวดเดียว แต่ในการผ่อนชำระค่าสินค้ามักจะมีการคิดดอกเบี้ยอันเกิดจากการผ่อนชำระด้วย ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดให้กรรมสิทธิ์ในสินค้าเป็นของผู้ขายจนกว่าผู้ซื้อจะมีการผ่อนชำระค่างวดในงวดสุดท้ายเรียบร้อยแล้ว เพื่อประโยชน์ของผู้ขายเนื่องจากหากผู้ซื้อขาดการชำระเงินค่างวด 2 งวดติดต่อกัน ผู้ขายก็มีสิทธิยึดสินค้านั้นกลับคืนมาได้ แต่ตามกฎหมายภาษีอากรและหลักการบัญชีถือว่า กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าจะเป็นของผู้ซื้อทันทีที่ผู้ขายได้มีการส่งมอบสินค้าให้กับผู้ซื้อแล้ว ดังนั้นเมื่อลูกค้าได้ตกลงซื้อขายสินค้าแล้ว กรรมสิทธิ์ในสินค้าจะตกอยู่กับผู้ซื้อทันที

2.3 สินค้าที่แยกไว้ต่างหาก (Segregated Goods) เป็นสินค้าที่ลูกค้าได้มีการสั่งทำเป็นพิเศษโดยอาจจะมีการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท ตามความต้องการของลูกค้า เมื่อกิจการได้มีการผลิตเสร็จสมบูรณ์แต่ยังไม่ได้มีการส่งมอบให้ลูกค้า แต่ได้มีการเก็บแยกไว้ต่างหากจากสินค้าที่ผลิตตามปกติ ยังคงถือเป็นสินค้าคงเหลือของกิจการจนกว่าจะมีการส่งมอบให้กับลูกค้า

2.4 สินค้าที่เกิดจากการเช่าแบบ Leasing โดยข้อเท็จจริง Leasing ถือเป็นการให้เช่าทรัพย์สิน

ระยะยาวตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป ดังนั้นทรัพย์สินที่นำมา Leasing กรรมสิทธิ์ในตัวสินค้าถือเป็นของผู้ให้เช่า (ผู้ขาย) แต่เนื่องจากหลักการบัญชีและมาตรฐานการบัญชี รวมทั้งในทางปฏิบัติที่มีการให้เช่าทรัพย์สินวิธีนี้ ได้แบ่งการทำสัญญาเช่าแบบ Leasing เป็น 2 ประเภทคือ สัญญาเช่าทางการเงิน (Financial Lease) และสัญญาเช่าดำเนินงาน (Operating Lease) ดังนั้นจะต้องพิจารณาว่าทรัพย์สินหรือสินค้าที่นำมาให้เช่าแบบ Leasing เป็นสัญญาเช่าชนิดใด หากเป็นสัญญาเช่าทางการเงิน (Financial Lease) กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าถือเป็นของผู้เช่าทันทีที่ส่งมอบหรือตกลงกัน แต่หากเป็นสัญญาเช่าดำเนินงาน (Operating Lease) กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตามสัญญาเช่ายังคงเป็นของผู้ให้เช่า

ผลกระทบต่อการคำนวณมูลค่าของสินค้าคงเหลือผิดพลาด (Effect of Inventory Errors)

สินค้าคงเหลือมีบทบาทที่สำคัญเป็นตัวกำหนดที่มีผลทำให้กำไรขาดทุนของกิจการที่แสดงไว้ในงบการเงิน ไม่ว่าจะเป็นงบกำไรขาดทุนหรืองบแสดงฐานะการเงิน หากได้มีการคำนวณมูลค่าหรือราคาของสินค้าคงเหลือผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงก็จะมีผลทำให้งบการเงินผิดพลาดและขาดความเชื่อถือ นอกจากนี้แล้วยังมีผลกระทบต่อกำไรขาดทุนของกิจการและภาษีอากรที่ต้องชำระอีกด้วยเช่น ถ้าสินค้าคงเหลือคำนวณมูลค่าสูงเกินไปก็จะมีผลทำให้กำไรสุทธิของกิจการสูงไป หรือถ้าคำนวณสินค้าคงเหลือมูลค่าต่ำเกินไปก็จะมีผลทำให้กำไรสุทธิของกิจการต่ำไป ตัวอย่างเช่น

งบกำไรขาดทุน	ราคาสูงเกินไป	ราคาต่ำเกินไป	ราคาที่ถูกต้อง
รายได้	2,000,000	2,000,000	2,000,000
หัก : ต้นทุนขาย			
สินค้าคงเหลือต้นงวด	600,000	600,000	600,000
บวก : ซื้อสินค้า	800,000	800,000	800,000
สินค้าที่มีอยู่ทั้งสิ้น	1,400,000	1,400,000	1,400,000
หัก : สินค้าคงเหลือปลายงวด	500,000	300,000	400,000
ต้นทุนขาย	900,000	1,100,000	1,000,000
กำไรขั้นต้น	1,100,000	900,000	1,000,000
หัก : ค่าใช้จ่ายการขายและบริหาร	500,000	500,000	500,000
กำไรสุทธิก่อนหักค่าภาษีเงินได้	600,000	400,000	500,000
หัก : ภาษีเงินได้นิติบุคคล	180,000	120,000	150,000
กำไรสุทธิ	420,000	280,000	350,000

นอกจากการคำนวณมูลค่าของสินค้าคงเหลือผิดพลาดทำให้กำไรสุทธิและการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลผิดพลาดแล้ว ยังมีผลกระทบในปีต่อๆ ไปอีกด้วย ตัวอย่างเช่น